

Martina Mäsiarová: z cyklu Intímna krajina, 2014, uhlík na papieri, 100 x 150 cm celok a detail

V prvom tohtoročnom čísle časopisu Profil sme reagovali na pandémiu Covid-19 tematickým blokom *Iný pohľad na prírodu*, do ktorého sme zaradili viacero príspevkov dokumentujúcich meniaci sa postoj umelcov a umelkýň, kurátorov a kurátoriek k prírode, ktorá už nie je vnímaná ako nemý objekt, ale ako subjekt s vlastným hlasom. V aktuálnom čísle ponúkame k tejto problematike recenziu výstavy *Stará bydlíšť* z pera Jozefa Cseresa. Inšpiráciou výstavy, ktorú pre Dom umenia mesta Brna pripravila Vendula Fremlová, nebola len rovnomenná zbierka českého exilového básnika Ivana Blatného zo sedemdesiatych rokov 20. storočia, ale aj kurátorkin dlhodobý záujem o životné prostredie a jej aktivity, napríklad protesty proti výstavbe logistického centra v Krušných horách. V tlačových materiáloch sa píše, že výstavy sa svojimi dielami zúčastnilo šesťnásť českých výtvarníkov, výtvarníčok a architektov. Pre domáci kontext je iste zaujímavé, že medzi vystavujúcimi je aj z Nitry pochádzajúci Lukáš Kováčik (1988), absolvent Fakulty umenia Ostravskej univerzity (Ateliér Maľba II Františka Kowolowského, 2012 – 2017), ktorý momentálne žije v Olomouci a rozširuje tak rady slovenských umelkýň a umelcov, ktorí si ako trvalé miesto pobytu a tvorby vybrali Českú republiku.

V stálej rubrike Profil Profilu predstavujeme mladú výtvarníčku Martinu Mäsiarovú, ktorá iba nedávno, v roku 2018, ukončila štúdium na VŠVU v Ateliéri +- XXI prof. Daniela Fischera. Pamätám si jej čiernobiele kresby uhlíkom na papieri, ktoré ma očarili na jednom zo školských prieskumov, keď bola možno v druhom ročníku. Zvláštnym spôsobom sa v nich prepájala ľahkosť, s akou boli nahodené jednoduché konštrukcie opustených skleníkov a neidentifikovateľných prístreškov,

Jozef Jankovič: Velké významenie I, 1964, 50 x 40 cm.
V zbierka SNG

Ivan Šafranko: Objekt, 1965, drevo, železo, sklo,
40 x 30 x 7 cm

s existenciálne akcentovanou atmosférou. Hoci je kresba naďalej jej dôležitým médiom, v súčasnosti sa vydala cestou konceptualizácie, zviditeľňovania neviditeľného potláčaním akýchkoľvek prejavov spektakularity. Rozhovor, ktorý prinášame, prekračuje bežný rámec tohto žánru, kde sú rozdelené roly medzi pýtajúcim sa (zväčša kurátor/kurátorka, kritik/kritička) a odpovedajúcim (autorka/autor). Ide tu totiž o dialóg medzi dvomi tvorivými subjektmi, kde i otázka môže byť odpoveďou. Rozhovor viedla výtvarníčka Dana Tomečková.

Blok recenzií otvára zamyslenie Petra Megešihu nad spoločnou výstavou 89-ročného Ivana Šafranka a o viac ako štyridsať rokov mladšieho Krištofa Kinteru, ktorí sú ukotvení v úplne inom umeleckom, historickom i spoločenskom kontexte. Zatiaľ čo Kintera je jedným z najvýstavovanejších súčasných českých autorov, Šafranko žijúci od roku 1963 v Prešove stojí tak trochu na okraji. Jeho tvorba nebola po roku 1989 zahrnutá do kľúčových výstav mapujúcich umenie 20. storočia (*Šesťdesiate roky v slovenskom výtvarnom umení*, 1995; *20. storočie*, 2000) a, žiaľ, musím priznať, že ani do *Slovníka súčasného svetového a slovenského umenia*, ktorý sme vydali v roku 1999. Jeho objekty zo začiatku šesťdesiatych rokov, konštruované na princípe objet trouvé a ready made, sú pritom porovnateľné s ranými objektmi Jozefa Jankoviča alebo Stana Filka a prekvapujúco aj s časťou aktuálnej tvorby Krištofa Kinteru. Na stránkach Webu umenia (www.webumenia.sk) je evidovaných 47 jeho diel, ktoré boli zakúpené do našich galérií. Najviac, 27 vlastní Východoslovenská galéria v Košiciach, 14 Šarišská galéria v Prešove, tri Tatranská galéria v Poprade, dve SNG a po jednom Múzeum Andy Warhola a Oravská galéria v Dolnom Kubíne. Všetko sú to maľby a grafiky, ale ani jeden objekt!

Ivan Šafranko: Objekt, 1964, drevo, železo, sklo, 40 x 30 x 7 cm

Blok pokračuje recenziou (autorka Vendula Fremlová) výstavy Martina Zeta, ktorý podobne ako reprezentanti postmodernej historiografie pristupuje k minulosti cez osobný príbeh otca Miloša Zeta, v sprievodnej publikácii charakterizovaného ako zakladajúca osobnosť československého socialistického realizmu. Možno by na umeleckú stratégiu syna Martina mohli platiť slová Waltera Benjamina, ktorý píše o histórii ako disciplíne konštatuje: „Kronikár, ktorý rozpráva udalosti bez rozdielu medzi veľkými a malými, sa počas toho musí pridržiavať jedinej pravdy: zo všetkého, čo sa prihodilo, sa pre dejiny nesmie nič považovať za stratené.“¹ So Slovenskom spája Miloša Zeta monumentálna 280 cm vysoká bronzová socha Klementa Gottwalda osadená na Leninovej (dnešnej Hlavnej) ulici v Košiciach, ktorú s veľkou pompou odhalili 6. apríla 1975. Jej genézu opisuje Tomáš Pospiszyl v prípadovej štúdií,² z ktorej sa dozvedáme, že anonymnú súťaž, ktorú vypísal Krajský národný výbor v Košiciach v roku 1957, nikto nevyhral, Zet obsadil 3. miesto. O rok neskôr bola vypísaná užšia súťaž, kde Miloš Zet uspel a v roku 1959 podpísal zmluvu na 230-tisíc korún. Osud sochy sa skomplikoval, keď Sochárska komisia pri SFVU v roku 1961 pozastavila práce na pomníku. Zet mal odovzdať model sochy do Východoslovenského múzea v Košiciach, za čo dostal 140-tisíc korún. Idea pomníka ožila v sedemdesiatych rokoch v čase normalizácie, pretože ako píše Pospiszyl: „Klement Gottwald nebol jen prvním dělnickým prezidentem, ale i figurou reprezentující bezvýhradný vztah k Sovětskému svazu, tj. jednu z nejvyšších normalizačních hodnot.“³ Je paradoxom, že Zeta poverili dokončením plastiky napriek tomu, že v roku 1970 mu pozastavili členstvo v komunistickej strane, a prekvapením, že oprášil model z päťdesiatych rokov, ktorý bol i v kontexte angažovanej tvorby sedemdesiatych rokov už anachronizmom. Nový príbeh sochy sa začal písať 16. decembra 1989, keď bola ako symbol minulého režimu výtvarníkmi z košického Presscentra a členmi koordinačného výboru VPN a OF zabalená do čierneho igelitu⁴ a následne, v roku 1990, premiestnená do depozitára Východoslovenského múzea v mestskej časti Košice-Šaca. Na výstave sa ocitla ešte v roku 2016, keď bola prevezená na námestie pred košický magistrát, kde sa spolu s komunistickými plastikami Lenina, Stalina, Marxa a Engelsa spolupodieľala na recesistickej oslave 99. výročia VOSR.⁵ Keď som videla reprodukciu zabalenej sochy *Kaťuše*, ktorú Miloš Zet vytvoril v roku 1969 a ktorú syn Martin preniesol v tejto zabalenej podobe⁶ na výstavu do Domu umenia, čítala som v tom možný odkaz na ponovembrový osud košickej Gottwaldovej sochy a dôkaz, že príbeh Miloša a Martina Zetových sa výstavou v Brne nekončí.

Na margo aktuálnej výstavy Daniela Fischera v Turčianskej galérii v Martine, otvorenej až do 30. septembra, napísal Juraj Mojžiš text, ktorý deklaruje ako esej a chápe ju podobne ako sociologička a filozofka Jiřina Šiklová, zdôrazňujúc, že tento žáner je „osobnou výpoveďou, je emočne podfarbená, nie je zaťažovaná štatistickými údajmi ani faktami... navyše, nikto nečaká, že tam budem písať odkazy na literatúru, pramene a citácie významných i nevýznamných autorov.“⁷

Vladimíra Büngeřová oslovila umeleckú a partnerskú dvojicu Moniku a Bohuša Kubinských, ktorých tvorbu sleduje dlhodobo. Už v roku 2015 napísala pre Profil štúdiu, v ktorej interpre-

1 Cit. podľa DIDI-HUBERMAN, Georges. *Pred časom. Dejiny umenia a anachronizmus obrazov*. Bratislava: Kalligram, 2006, s. 116.

2 POSPISZYL, Tomáš. Miloš Zet modeluje Klementa Gottwalda. In ZET, Martin (ed.). *Sochař Miloš Zet – Zdi, sokly a makety (Rakouské meditece)*. Brno: Dum umění města Brna, Spolek přátel Domu umění, 4 AM, 2020.

3 Ibidem, s. 64.

4 Bližšie pozri KRALOVIČ, Ján. *Teritórium ulica*. Bratislava: Slovart, VŠVU, 2014, s. 221 – 222.

5 BEJDA, Róbert. Fikcia: VOSR v Košiciach pripomína výstava bývalých revolucionárov. In *Košický večer*, 5. 11. 2016. Dostupné na: <https://kosice.korzar.sme.sk/c/20374675/fikcia-velku-oktobrovu-socialisticku-revoluciu-pripomina-vystava-byvalych-revolucionarov.html>.

6 V mailovej korešpondencii z 8. 7. 2020 mi Martin vysvetlil, že je to „model, tak jak je uskladněn, prach na něm i na igelitu je historický... že bude takto zabalená bylo jasné od samého začátku, konstrukčně (z hlediska konstruování instalace)“.

7 Esej – žáner slobody uvažovanie. Dostupné na: <https://kultura.pravda.sk/na-citanie/clanok/40648-esej-zaner-slobody-uvažovania/>.

tovala vtedy aktuálny site-specific projekt *Depozit frontovej línie* pripravený v roku 2014 pre synagógu v Šamoríne.⁸ Dnes prinášame rozhovor, ktorý sa ťažiskovo venuje ich putovnému projektu *To Cache* (2017 – 2020), do ktorého zapracovali odkazy na lokálnu a privátnu sféru pamäti, keď si ako primárny výtvarný materiál vybrali maces – nekvasený židovský chlieb vyrobený tradičnou technológiou v pekárni v Zlatých Moravciach – a ako predlohu formy im poslúžila babičkina čipka z rodinného archívu. Jedným z kľúčových slov, ktoré sa prepleť celým rozhovorom, ja pamäť – o to viac, že projekt svojim situovaním (Nástupište 1-12 v Topoľčanoch vybudované na mieste bývalej židovskej štvrte, synagógy v Šamoríne a Žiline) odkazuje na tragédiu holokaustu. Hoci Kubinskí pracujú s pamäťou archívujúcou, zachytávajú jej materiálové stopy, na rozdiel od pamäťových inštitúcií, akými je archív alebo múzeum, ktoré minulosť konzervujú, ich umenie abstraktné pojmy spätne, prostredníctvom emócií aktivuje.

Záver časopisu patrí recenzii prvej monografickej publikácie venovanej tvorbe dnes už 40-ročného Radovana Čerevku, vydanéj koncom minulého roka, ktorú pre Profil napísala Miroslava Urbanová. Listujúc v archíve s prekvapením zisťujem, že táto výrazná osobnosť domácej scény dostala v časopise priestor ako málokto z mladých umelcov. V roku 2013, keď sa stal víťazom Ceny Oskára Čepana, sme pripravili materiál do rubriky Profil Profilu (Profil 3/2015). Jeho tvorbu analyzovala Lenka Kukurová, rozhovor s 33-ročným umelcom urobil Michal Murin, na obálke časopisu bol detail z jeho inštalácie *Útok na Fallúdzú* (2006). Lenka Kukurová mapovala jeho tvorbu pre Profil priebežne. Už v roku 2005 urobila rozhovor s finalistami Ceny Oskára Čepana (Profil 3 – 4/2005), o rok neskôr ho prizvala na výstavu *Stop násilíu na ženách*, kde vytvoril silný cyklus lentikulárnych tlačí *Čo je doma, to sa počíta* (Profil 1/2006). Zaradila ho aj do štúdie *Kontrolný bod stavu politického umenia* (Profil 1 – 2/2008) a k jeho tvorbe sa vrátila v recenzii samostatnej výstavy vo Východoslovenskej galérii v Košiciach (Profil 2/2019). Hoci je jednou z kľúčových autorových interpretiek, editorka knihy Ivana Moncolová prizvala k spolupráci iných prispievateľov. Z množstva domácich a zahraničných autoriek a autorov, ktorí sa Čerevkovej tvorbe venovali, padla nakoniec voľba na Vladimíru Büngeřovú (SR), kurátorku zbierok moderného a súčasného umenia SNG, so zameraním na sochu a objekt, Stephana Köhlera, teoretika umenia Kunsthau Hamburg, Árona Fenyvesiho, kurátora, teoretika umenia, hlavného kurátora Trafó Gallery v Budapešti, a Milana Kreuzzigera, kurátora, umenovedca, pedagóga a teoretika. Posledný menovaný bol spolu s Milanom Mikulášikom kurátorom medzinárodnej výstavy *Rozhněvaná planeta 2: Operace*, kde Čerevka vystavil napr. objekt *Zdvorilí ľudia* (2018) a inštaláciu *Dramask* (2017), ktorá je dnes v zbierke SNG (recenziu výstavy pre Profil 2/2018 napísal Jozef Cseres). Nie je prekvapením, že diela, ktoré Kreuzzieger vo svojej štúdií analyzuje, sú práve z tejto výstavy.

8 Dostupné na: <http://www.profilart.sk/wp-content/uploads/2015/11/kubinsky.pdf>.

Odhalenie sochy Klementa Gottwalda 6. apríla 1975 v Košiciach na vtedajšej Leninovej ulici. Autori: sochár Miloš Zet, architekt Vlastibor Klimeš

Socha Klementa Gottwalda v spoločnosti sochy Lenina. Depozitár Východoslovenského múzea v Košiciach-Šaci. Foto: Eva Eperješiová

Socha Klementa Gottwalda zabalená do čierneho igelitu výtvarníkmi z Presscentra vrátane Petra Kalmusa a členmi koordinačného výboru VPNaOF vsobotu 16. decembra 1989